

9. Слышкин Г. Г. От текста к символу : лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе / Г. Г. Слышкин – М. : Academia, 2000. – 138 с.

10. Слышкин Г. Г. Лингвокультурные концепты и метакоцепты : [монография] / Г. Г. Слышкин. Волгоград : Перемена, 2004. – 340с.

11. Солодуб Ю. П. Интертекстуальность как лингвистическая проблема/ Ю. П. Солодуб // Филологические науки. – 2000. – № 2. – С. 51–57.

УДК 81'37:34

В. К. Омельчук,

Національний університет «Острозька академія», м. Острог

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ТЛУМАЧЕННЯ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ (НА ПРИКЛАДІ СУДОВИХ РІШЕНЬ ВЕРХОВНОГО СУДУ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ)

Стаття присвячена дослідженню семантичних особливостей юридичної термінології на прикладі судових рішень Верховного Суду Великобританії. Автор аналізує визначення та ознаки юридичного терміна, його місце в загальній системі термінознавства та роль у розвитку юридичної лінгвістики. Здійснено семантичний аналіз юридичних термінів, виявлених у судових промовах.

Ключові слова: юридичний термін, терміносистема, судове рішення, лексема, юридичний дискурс, семантика.

Семантические особенности юридических терминов британского варианта английского языка (на примере судебных решений Верховного суда Великобритании)

В статье исследуются семантические особенности юридической терминологии на примере судебных решений Верховного Суда Великобритании. Автор анализирует определения и особенности юридического термина, его место в общей системе терминоведения и роль в развитии юридической лингвистики. Произведено семантический анализ юридических терминов, определенных в судебных речах.

Ключевые слова: юридический термин, терминосистема, судебное решение, лексема, юридический дискурс, семантика.

Semantic Features of British English Legal Terms (on the Example of the UK Supreme Court Judgments)

The article is devoted to the research of semantic features of legal terminology on the example of judgments of the United Kingdom Supreme Court. The author has analyzed definitions and features of a legal term, its place in the general terminology science system and the role in legal linguistics development. Besides, the examples of semantic features of legal terms and reasons of their emergence have been depicted. The types of legal terms of the British English according to the semantic features have been classified. The semantic analysis of legal terms revealed in the UK Supreme Court judgments has been conducted. Taking into account that the legal text is the main element of the legal discourse that is the reason of social and legal development, the author takes into consideration the fact that legal texts stem from professional lawyers who create those texts paying attention to the peculiarities of community functioning. The fact that law status is very high and its language determines the culture level of law creators is undeniable. Functioning as a cognitive and ordering element, legal texts obtain the features of an academic text as well as the features of instruction. Therefore, this has served as a profound source for the linguistic research. Having studied the semantic peculiarities of British English legal terms, approximately 300 lexemes have been analyzed. Consequently, legal terms have been divided into intentional and extensional, and into polysemantic, monosemantic and nominative. This classification has provided an opportunity to study a semantic derivation of legal terminology in detail, and has contributed to the appropriate usage of terms within legal discourse.

Key words: legal term, terminology system, judgment, lexeme, legal discourse, semantics.

Постановка проблеми. В умовах розвитку міжнародних відносин та адаптації українського законодавства до законодавства Європи, все більшої актуальності набуває вивчення юридичного дискурсу. Історично консервативна судова система Великобританії стала об'єктом для реформування після входження країни до Європейського Союзу [11, с. 99]. Створення Верховного Суду ухвалою Парламенту означало передачу повноважень і юрисдикції, яку раніше мав Апеляційний комітет Палати Лордів. Такі реформативні та інтеграційні процеси зумовлюють розширення юридичного дискурсу, зокрема використання певної термінології різними правовими інститутами. Використання мови права у судових процесах вимагає чіткої структурованості, семантичної та лексичної однорідності, а також знання різноманітних юридичних контекстів для правильного вживання лексичних одиниць на позначення юридичної термінології. Таким чином, вважаємо актуальною тему дослідження семантичних особливостей британських юридичних термінів.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Дослідження юридичної термінології привертає увагу ряду науковців, як вітчизняних, так і зарубіжних. Специфіка англійського законодавчого дискурсу вивчається І. А. Семьонкіною у її праці «Специфіка англійського законодавчого дискурсу в аспекті перекладу» [4], Н. В. Атрикуцою (праця «Основи вчення про юридичний термін і юридичну термінологію») [3], російськими науковцями С. П. Хижняком у праці «Семантические свойства юридического термина» [5], Г. Х. Шамсеевою у дослідженні «Специфіка английской юридической терминологии» [6] та ін. Закордоном аналізу юридичного дискурсу та термінології присвячено праці М. А. Руїз Моневи (Іспанія), Б. Альбі, А. Варо, Б. Г'юза (Великобританія) та ін. [13]. Ґрунтовними є дослідження іспанських науковців, а саме порівняльний аналіз судових рішень Верховних Судів Великобританії та Іспанії. Зокрема, М. Козма звертає велику увагу на перекладацький підхід до трактування юридичного дискурсу [8].

Завдання дослідження полягає у дослідженні термінології в межах юридичного дискурсу, аналізі семантичних особливостей юридичної термінології, вивчення впливу контексту на значення юридичних лексичних одиниць.

Матеріалом дослідження слугують тексти судових рішень Верховного Суду Великобританії, зокрема аналіз юридичних лексичних одиниць, використаних стороною захисту (2014-2015 рр.).

Виклад основного матеріалу. Відповідно до визначення Н. В. Артикуци, юридичний термін – це «слово або словосполучення, що виражає поняття з правової сфери суспільного життя і має визначення (дефініцію) у юридичній літературі (законодавчих актах, юридичних словниках, науково-правових працях). Юридичний термін співвідноситься з правовим поняттям як першоелементом правового знання і слугує його знаковою (мовною) моделлю, репрезентованою у звуковій і літерній формах» [3, с. 35]. Логіко-смысловую основою для термінологічного значення, що має вигляд дефініції і уза-

гальное найосновніші ознаки і співвідношення правового явища, є сукупність поняття, його внутрішнього змісту, обсягу і структури. Статус і місце юридичного терміна в термінологічній системі разом із його класифікаційними ознаками зумовлюється поняттєвою сутністю. Серед характеристик терміну права знаходимо загально-юридичні, галузеві, міжгалузеві, та суміжні з іншими галузями діяльності [9, с. 167].

Якщо у нормативно-правових актах існує визначення терміна, він вважається кодифікованим та є нормою для використання у всіх подальших законодавчих актах та сфері правової комунікації. Термін, який створюється і функціонує у юридичній науці, хоч і часто не фіксується у законах, але має науковий характер [7, с. 12]. Наукова література пропонує декілька наукових дефініцій юридичного терміна, що презентуються різними науковими школами і підходами. У нашому дослідженні ми керуємось дефініцією, запропонованою Н. В. Артикудою, та під юридичним терміном розуміємо одиницю термінологічної системи права, що входить до загального термінологічного фонду національної мови [3, с. 37].

Невід'ємною ознакою юридичного дискурсу є комунікативна ситуація в юридичній сфері. У поєднанні з екстралінгвістичними факторами вона визначає його відмінні мовні ознаки. Сучасне термінознавство визначає ознаки терміна, що дають змогу відрізнити його від загальноживаної лексики: системність, точність, прагнення до однозначності, відносна незалежність від контексту, наявність дефініції, функціональна усталеність, конвенціональність, офіційність, стандартизованість, лаконічність, суворона нормативність, стилістична нейтральність, відсутність експресивності, коректність. Це важливо брати до уваги з метою формування уявлення про нормативні і ненормативні вживання термінів у юридичному мовленні [11, с. 211].

Основним елементом юридичного дискурсу є текст юридичного документа, що зумовлює суспільний соціально-правовий розвиток. Джерелом юридичних текстів є професіонали-юристи, що створюють ці тексти, зважаючи на особливості суспільного устрою. Статус права є надзвичайно високим, його мова визначає рівень культури законодавців. Юридичний текст виконує пізнавальну та наказову функції, маючи ознаки як наукового тексту, так і тексту інструкції [5, с. 104].

Головними джерелами закону Великобританії є загальне право, прецедентне право, акція, законодавство, Закон Європейського союзу, і Європейська конвенція з прав людини. Загальне право, відповідно до визначення Оксфордського словника англійської мови, – це написаний закон Англії, яким управляють Судді Короля, і який походить із давнього та універсального вжитку. Прецедентне право базується на рішеннях, що приймаються судами вищої інстанції та блокують рішення судів нижчої інстанції. Письмове законодавство охоплює закон, створений законодавчим органом та парламентські акти [8, с. 62].

Ми поділяємо думку С. П. Хижняка, що юридична термінологія в своєму становленні пройшла два етапи (донауковий і науковий), і у зв'язку з тим, що в ній об'єктивно присутні терміни, що мають дефініцію, та терміни, що не мають дефініцію, слід визнати, що і співвідношення термінологічного та нетермінологічного значень може бути різним, що дає можливість оцінювати термінологічність як певну семантичну якість, що характеризується більшою або меншою мірою. Наявність у терміна дефініції, яка закріплює термінологічне значення за мовним знаком, можна вважати більш високим рівнем прояву термінологічності. Можна припустити, що саме відсутність дефініції у ряді юридичних термінів спричинила той порядок, при якому термін, як і закон, підлягає різним видам тлумачення [5, с. 108].

З семантичної точки зору, функціонуючі юридичні терміни є неоднорідними. Дотримуючись класифікації С. П. Хижняка, можна виділити такі групи юридичних термінів:

1) терміни, що володіють інтенціональним типом значення (наприклад, покарання – *punishment*), в якому закріплені ознаки, складові внутрішнього змісту слова, тобто його сигніфікації;

2) терміни з екстенціональним типом значення, в якому більш чітко представлене денотативного значення в силу того, що в ньому закріплюється не зміст поняття, а його обсяг, який позначає безліч речей, денотатів, з якими співвідноситься поняття [5, с. 109].

Екстенціональне значення мають терміни, що вживаються в широкому і вузькому значеннях. Наприклад, термін *offence* в широкому значенні позначає образ, порушення, правопорушення, напад; відповідно до Оксфордського словника права, у вузькому значенні цей термін означає лише злочин. Подібний тип значення притаманний термінам, в семантичній структурі яких закладена альтернатива, яка сприяє його ситуативному вжитку, а також багатозначним термінам. Альтернатива міститься в дефініціях низки юридичних термінів: *злочин (crime)* – «діяння, або бездіяння, що визнається статутом або законом неправомірним, і карається державою відповідно до кримінального законодавства»; *вирок суду (sentence)* – «рішення суду, що проголошує покарання для обвинуваченої особи, що визнала себе винною у злочині, або ж була визнана винною рішенням присяжних» [12; 14].

Характер співвідношення інтенціонального та екстенціонального типів значень в загальнолітературній лексиці і в термінології різний. У термінології інтенція слова збільшується внаслідок уточнення та спеціалізації його значення, тенденції до однозначного вживання слова [10, с. 169]. Відповідно в термінології скорочується екстенція слова – кола предметів, до якого воно застосовано. Так, під терміном *апелянт (appellant)* в праві розуміють лише «особу, що подає апеляцію» [5, с. 112; 14].

Англійську юридичну термінологію, що використовується у юридичних текстах, можна класифікувати відповідно до трьох груп.

Перша група характеризується однозначністю, або ж моносемією, що визначає ознаки технічного словникового набору. Наприклад, Оксфордський словник права подає дефініцію лексеми *prosecutor* як особи, що порушує кримінальні провадження та керується законом в ім'я Королеви [12, с. 390]. Українським відповідником попередньо згаданої лексичної одиниці є «обвинувач», що знаходимо в англо-українському словнику Балла [2, с. 174].

Друга група включає напівтехнічний вокабуляр, який, незважаючи на використання у повсякденному мовленні, набуває особливої семантики, яка обмежується певною галуззю знання. До прикладу, лексема *defense* в юридичному контексті має значення «захист», «промова захисника». Однак, використовуючи Оксфордський словник англійської мови, можна прослідкувати ряд інших значень цієї ж лексеми, а саме: (1) «опір проти нападу», (2) «військовий захист», (3) «захист у спорті», (4) «фортифікаційна споруда» [1, с. 273].

Часто один і той же термін вживається з різними значеннями в різних галузях права. Наприклад, термін *застава* має різні значення в цивільному праві та в кримінальному процесі (*lien, bail*). Такого роду полісемію можна розглядати як внутрішньо-системну галузеву багатозначність, обмежену відношенням терміна до того чи іншого термінологічного макрополя, тобто термін зберігає свою однозначність у межах одного термінологічного поля права.

Третя група юридичної термінології є номінативною та охоплює ті лексичні одиниці, що зберігають те ж значення, яким оперують у повсякденному житті. Наприклад, лексична одиниця *privacy* означає «приватність» у різних контекстах [12, с. 383].

Висновки та перспективи. Отже, дослідивши та проаналізувавши семантичні особливості юридичних термінів британського варіанту англійської мови загалом було проаналізовано близько 250-ти одиниць. Ми дійшли висновків, що юридичні терміни поділяються на інтенціональні та екстенціональні (за неоднорідністю значення), а також на багатозначні, однозначні та номінативні. Така класифікація дає змогу більш детально вивчати семантичну деривацію юридичної термінології, а також сприяє правильному вжитку термінів в межах юридичного дискурсу.

Література:

1. Англо-український словник. Том I. А-М. – Склав М. І. Балла. – Київ, 1996.
2. Англо-український словник. Том II. N – Z. – Склав М. І. Балла. – Київ, 1996.
3. Артикуца Н. В. Основи вчення про юридичний термін і юридичну термінологію / Н. В. Артикуца. // Українська термінологія і сучасність: 36. Наук. Праць КНЕУ. – 2005. – № 6. – С. 35–42.
4. Семьонкіна І. А. Специфіка англомовного законодавчого дискурсу в аспекті перекладу / І. А. Семьонкіна. // Вісник ХНУ. – 2010. – № 896. – С. 181–185.
5. Хижняк С. П. Семантические свойства юридического термина / С. П. Хижняк // Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. – 2007. – № 2. – С. 104–112.
6. Шамсеева Г. Х. Специфика английской юридической терминологии / Г. Х. Шамсеева. // Вестник ИГЛУ. – 2009. – С. 180–182.
7. Alcaraz Varó E. Legal Translation Explained / E. Alcaraz Varó, B. Hughes. // Manchester: St. Jerome. – 2002. – 25 p.
8. Cozma M. Semantic peculiarities in the legal discourse: a translation-oriented approach / Mihaela Cozma. // Professional communication and translation studies. – 2010. – № 3. – P. 61–66.
9. Gibbons J. Forensic Linguistics. An Introduction to Language in the Justice System / Gibbons. – Oxford: Blackwell, 2005. – 211 p.
10. Gibbons J. Language and the Law / J. Gibbons. // Annual Review of Applied Linguistics. – 1999. – № 19. – p. 156–173.
11. Mellinkoff D. The Language of the Law / D. Mellinkoff. – Boston: Little, Brown and Co., 1963. – 526 p.
12. Oxford Dictionary of Law – Oxford: Oxford University Press, 2001. – 551 p. – (Fifth Edition).
13. Ruiz Moneva Á. Cognition and context of legal texts: Spanish and English judgments compared / Ángeles Ruiz Moneva // Revista de Lingüística y Lenguas Aplicadas. – 2013. – № 8. – P. 76–92.
14. The Supreme Court of the United Kingdom. Decided cases. [Електронний ресурс] : <https://www.supremecourt.uk/decided-cases/index.shtml>.

УДК 811. 111' 374:659'1

Т. З. Оршинська,

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

СОЦІАЛЬНІ ТА ПРАГМАТИЧНІ ПАРАМЕТРИ АНГЛІЙСЬКИХ ВИГУКІВ

У статті розглядаються соціальні та прагматичні аспекти вигуків сучасної англійської мови – слів, які ще мало привертають увагу науковців, проте широко застосовуються в комунікації, що свідчить про їх важливе і суспільно усвідомлене значення. Аналіз проведено на матеріалі живого мовлення героїв американського серіалу «Друзі», який пропонує широкий спектр комунікативних ситуацій, які й визначають мовленнєву поведінку та лексичну варіативність спілкування.

Ключові слова: комунікативна ситуація, суспільна ідентичність, перемикування коду, гендерні аспекти, соціолінгвістичний аналіз.

СОЦИАЛЬНЫЕ И ПРАГМАТИЧЕСКИЕ ПАРАМЕТРЫ АНГЛИЙСКИХ МЕЖДОМЕТИЙ

В статье рассматриваются социальные и прагматические аспекты междометий современного английского языка – слов, которые редко исследуются наукой, несмотря на их высокий коммуникационный потенциал и общественно осознанное значение. Анализ проведен на материале живой речи героев американского сериала «Друзья», в котором предлагается широкий спектр коммуникативных ситуаций, которые и определяют речевое поведение и лексическую вариативность общения.

Ключевые слова: коммуникативная ситуация, социальная идентичность, переключение кода, гендерные аспекты, социолингвистический анализ.

SOCIAL AND PRAGMATIC PARAMETERS OF ENGLISH INTERJECTIONS

The article deals with social and pragmatic aspects of interjections in Modern English – words that are not often the object of the research notwithstanding the fact that are widely used in communication and are socially relevant. The analysis was conducted on the material of the live communication of the Friends sitcom serial, which offers a wide range of communicative situations determining their speech behavior and lexical variation of communication. The author proves that interjections are gender oriented and can serve as the markers of the person's social identity. In speech interjections demonstrate a wide range of pragmatic meanings.

Key words: communicative situation, social identity, code switching, gender aspects, sociolinguistic analysis.

Так склалося історично, що вигукам нерідко відводяться маргінальні позиції у мові. Ще в латинських граматиках їх описували як явище, що не відноситься до слів, незалежне від синтаксису (з латинської *interjection* – кинутий поміж), проте здатне передавати почуття або стани. У XIX столітті лінгвісти вважали цей клас слів паралінгвістичним або, навіть, нелінгвістичним явищем: «прірва між вигуком і словом є настільки широка, що дозволяє нам стверджувати, що вигук – це заперечення мови [7, с. 295], більше того, «де закінчуються вигуки – починається мова» [7, с. 366].

Подібні твердження все ще зустрічаються в сучасній літературі, зокрема Квірк, Грінбаум та ін. описують вигуки як «винятково емотивні слова, які не вступають у семантичні зв'язки» [12, с. 853], а Крістал поділяє цю думку, називаючи вигук «словом або звуком, кинутим у речення для того, щоб виразити почуття» [8, с. 207].

Серйозною справою змінити суть справи на краще став когнітивний підхід до опису семантики та прагматики вигуків, представлений у роботах А. Вежицької та її послідовників [15; 16; 7; 17; 5; 3], оскільки адекватне сприйняття вигуку можливе лише за умови пізнання явища від функції до суті, а від неї – до перевірки знову виявлених функцій через практику, тобто прагматику [1, с. 2].

Концептуалісти пропонують трактувати значення вигуків за допомогою метамови семантичних примітивів. Однак, їх спроба застосувати декомпозиційний аналіз до семантики вигуків, тобто представити їх структуру метамовою семан-